

Domači Prijatelj.

Uydrov mesečnik.

betnik I.

V Pragi, 1. maja 1904.

Štev. 2.

VEKOSLAV ŠPINDLER:

VLTAVSKE PEŠMI.

1.

Lahne sapice pihljajo,
Vltava šumi, šumi,
veličastno vale svoje
proti severu vali.

In zamišljen zrem v daljavo,
kak hiti za valom val,
v moje srce pa spomini
plavajo iz sivih dalj.

In zataplja duša trudna
v sanje se minolih dni . . .
A pod mano veličastno
Vltava šumi, šumi . . .

2.

V naših hribih sije solnce,
v dolih cvete nam pomlad,
in slave jo spevi glasni:
„Zdrava nam stotisočkrat!“

Tam je smeh in pesem glasna,
radost večna vlada tam,
in gorice zelenijo,
oživel je gorski hram.

Ej vi žarki solnca vroči,
in ti moj zeleni gaj,
kak budijo se spomini
mi na vas, na juga raj!

V naših hribih sije solnce,
v dolih cvete nam pomlad,
ah, iz globočine duše
Zdrava mi stotisočkrat!

3.

Ali to je v dalnjem jugu,
koder Mura, svitli pas,
devi mladostni ovija
čarovit deviški stas.

Tu pa na severu hladnem
megle v daljo se pode,
krijejo nam žarke solnca . . .
sape hladne le šume . . .

In želim si z vročo dušo
v južno solnce, v južni cvet,
kjer na vek je pokopana
sreča mojih mladih let.

4.

Lahne sapice pihljajo,
Vltava šumi, šumi . . .
zdi se mi: iz sive dalje
duh mi tajnostno golči:

Pač tu na severu hladnem
megle v daljo se pode,
in mogočni žarki solnca
v zemlji sil še ne bude.

„Pač na jugu solnce vroče
zemljo stvarilo je v raj,
pač gorice zelenijo,
in brsti dehteči gaj.

Toda src tu ogenj vroči
naroda ljubečega
greje sveto grudo rodno
naroda trpečega.

Tak v vesoljno neizmernost
vročih solnčnih žarkov ni,
kakor je ljubezen vroča,
ki v tem rodu plameni . . .“

IVAN CANKAR:

POET.

Komaj je shodil, ves še majhen in šibek, so ga pognali na cesto. No dan je bil lep. Toliko, da se je bilo vzdignilo izza holma, je že sijalo solnce jarko in veselo, kakor na Veliko nedeljo. Fant je šel in mar mu je bilo cilja kakor škrajncu, kadar izžvrgoli iz tople brazde.

Lahke so mu bile noge, ni čutil pota. In takrat je bila cesta široka in ravna; solnčni travniki na obeh straneh, pisana polja, valoviti zeleni holmi, ob jarku visoki jagnjeti, proti belemu nebu trepetajoči. Zasvetila se je časih hiša z zelenimi okni in rdečo streho; fant je šel mimo in je žvižgal, ob oknu se je prikazal človek, nasmehnil se je in prijetno mu je bilo pri srcu.

Jutro je bilo, iz jutra pa se je vzdignil velik, svetel dan. Fant je pomislil ter je pogledal proti nebu; in ko je videl, da je solnce že visoko, se je spomnil nenadoma, da je pred njim še dolga cesta; tako je pospešil korake. Ob tisti uri, ko je ugledal solnce in se domislil ceste, pa se je vznemirilo njegovo srce; do nebes je vzplapolala radost in bila je podobna boleti. Pot se je ožila in se je spenjala polagoma v klanec, na vzhodu je sivalo nebo.

Morda je bilo tedaj prvikrat in samo tedaj, da mu je prišlo na misel: Čemu dalje? Kam? Ali ne bi rajši nazaj, ko je dan že velik in se oblači na vzhodu? Tako je mislil in še ko je mislil, je stopal dalje z istimi koraki; ni je bilo misli, ki bi jih mogla ustaviti. Ves majhen je bil še in šibek, ali ker se je spenjal klanec zmirom višje, mu je klonil hrbet kakor starcu.

Že so prišli oblaki do solnca, skoro so ga že zakrili. Ni poznal cilja in vendar se mu je mudilo, oziral se je proti nebu in je stopal hitreje. Pot je bila grapava in na debelo pokrita s čudnim rdečim prahom, kakor ga ni videl še nikoli. Zgodilo se je časih, da se je iztegnila dolga robida ter ga oprasnila nalahko po roki, po licu. Neprijetno mu je bilo; toda ker se je oziral proti nebu, ni gledal na pot in kriv je bil sam, če se je prikazala kaplja krvi na roki, na licu.

Neznana mu je bila dežela; pusta je bila in samotna in vsa njena samota je legla tiho na njegovo srce. Debele kaplje so padale v prah in rdeči prah je oživel. Zdelo se je popotniku, da hodijo pred njim nevidni ljudje in ravnal se je natanko po njih korakih. Tisti koraki pa so bili tako nerodni, da so mu sekale robide v obraz in da se je spotikal ob grapah in jarkih.

Nič več ni mislil, kam in čemu; pot je bila pred njim in pot je bila ukaz. Čudil se je samo, da je ugledal časih sredi deževne samote, ob grapavem klanecu prijazno belo hišo s zelenimi okni in rdečo streho. In kadar je prišel mimo, se je odprlo okno, ozrl se je človek proti nebu, ozrl se je na klanec in se je nasmehnil. Vesela misel je spreletela popotnika: Ali ni morda tam v daljavi, tam v daljni daljavi, korak od poti, vse lepša pokrajina? Ali niso tam zeleni travniki, pisana polja, ali ne sijajo tam solnce, tam v daljavi, korak od klanca? Mislil je in je šel dalje po svoji poti.

Nebo je bilo vse sivo, znočilo se je nenadoma, brez večerne zarje in brez Avemarije; v tistem trenutku se je znočilo, ko je začutil popotnik, da je utrujen. Noge so mu bile težke in mrtve, hodil je ves sključen in je sopol težko; od jutra do noči. en sam kratek dan, pa mu je bil obraz suh in vel, obraz starca. Tudi sam je pomislil: Ali ni sijalo solnce nekoč, ali se niso razprostirali zeleni travniki naokoli, ali ni bila cesta široka in gladka? Mislil je, pa se ni mogel domisliti natanko: zakaj večnost je bila vmes, dan od jutra do noči.

Zasvetila so se okna ob poti, prijazna svetla okna so gledala iz noči. Veseli glasovi, veselo življenje, večer pred praznikom. Popotnik je šel mimo in glasovi so utihnili; spogledali so se v izbi in smehljaj, od Boga poslan, je šinil preko obrazov.

Globoko sključen je hodil popotnik, kakor da bi nosil križ Izveličarja. In ker se mu je čelo skoro dotikalo tal, je zapazil lahko, da se je bil spremenil rdeči prah v debelo plast goste napol strjene krvi. „Veliko jih je že pač hodilo tod!“ si je mislil popotnik in misel, skoro prešerna in škodoželjna, mu je bila v tolažbo. Tako je mislil v tistem trenutku, ko se je zgrudil na

kolena ter vtisnil v blato svoj obraz. Bila je njegova poslednja prešerna misel.

Vstal je ter se spotekal dalje, pijan od bolesti. Dalje, popotnik! Onstran klanca, na obeh straneh, pa so gledala iz noči vesela svetla okna. Glej, popotnik, en sam korak in odpro se ti duri, odpočiješ si v topli izbi. Popotnik, preskoči jarek!

Ni več pomislil, ni se ozrl. K tlom mu je tiščal hrbet križ Izveličarja, čelo se je dotikalo tal; opotekal se je in je padal, vstajal je in se opotekal . . .

Na obeh straneh so bile prijazne bele hiše in najbrž bi se mu bile povsod odprle duri, če bi potrkal ter poprosil. Zatorej mislim, da si je sam kriv svoje poti. Pogine pač naposled v jarku, zakaj na cesti umirati je prepovedano iz ozirov na javni promet in na dostojnost.

Dalje v noč, brez konca in brez cilja! . . .

VIDA:

V TUJINI.

To niso mehke trave,
to kamenit je tlak,
to niso rosne daljave,
to ulic tesni je trak!

In tam, kjer polno rož je,
so moje sanje zdaj,
in mehko domotožje
me kliče tja nazaj . . . .

Iz njiv poganja žito,
iz src poganja moč . . . .
Brez solnca tu so moji dnevi,
brez zvezd je moja noč.

L. N. TOLSTOJ:

KAMEN.

Prišel je enkrat ubožec k bogatinu in ga je prosil za dar. Bogatin mu ni dal ničesar in je dejal: „Poberi se!“ Ubožec ni odšel. To je bogatina tako razjezilo, da je pobral kamen in ga vrgel na ubožca. Ubožec je kamen pobral, ga je shranil in rekel: „Ta kamen bom nosil tako dolgo s seboj, dokler se mi ne primeri priložnost, da ga zaženem njemu nazaj.“ Ta čas je prišel. Bogatin je zagrešil zločin: vzeli so mu vse, kar je imel in so ga odpeljali v ječo. Ko so ga gnali, se je približal ubožec, potegnil kamen iz nedrij in je zamahnil z roko; ali razmislil se je, zagnal kamen proč in dejal: „Zastonj sem nosil ta kamen tako dolgo s seboj; ko je bil bogat in mogočen sem se ga bal; zdaj se mi smili.“

Preložila Ana D.

IVAN LAH:

PRVO PISMO.

Dopoldne je prišlo pismo od sina in treba je odgovoriti . . . Trikrat sta prebrali pismo. Mati je sedela pri peči in se vselej jokala, kadar je Micka prebrala besede: ljuba mati . . . Pisal je, da je srečno prišel v tujino, da še nima dela, pa da je dela mnogo, da ga skoraj dobi in da morda v kratkem že pošlje kak denar. Nazadnje ju pozdravlja „čez hribe in doline“ in pod imenom je bil naslov zložen iz samih tujih imen . . . Daleč mora to biti, je pomislila mati in zajokala in za njo je zajokala še Micka . . . Tako je bilo celo dopoldne: „Daj no, kaj pravi,“ je silila mati, „preberi še enkrat, pozabljiva sem . . .“

In Micka je morala zopet prebrati, mati pa je zopet jokala . . . Dela nima, mislila je mati, denarja ni mogel vzeti dosti; kaj bo, če mu poide? . . . Potepal se bo po svetu za delom in Bog ve, kam se bo izgubil . . . Doma pa je tako, ne živeti ne umreti . . . „Odpisati morave,“ je dejala mati in cel dan je mislila, kaj bi odpisali. Ko je kuhala južino, je gledala v ogenj in se zamislila. Spomnila se je na sina in na pismo in zalile so jo solze. Tako lepo piše: ljuba mati . . . Človeku se mora inako storiti, če pomisli. In potem piše, da je prišel srečno tja. Vsaj to . . . Kako se je bala, da se ne zgodi kaka nesreča. Dela je mnogo. Seveda, pa Bog ve, kakega . . . Pravili so, da so stroji veliki, da je eno kolo večje kot navadna bajta, da so kladiva kot peči . . . In koliko se jih ponesreči, so govorili . . . In zbolelo je mater pri srcu.

Ko bi bil nesrečen in bi ga ne videla več. Močan je in predrzen. Iskal bo težkega dela, da bi več zaslužil, in spustil se bo na take nevarne kraje . . . Slišala je, kako je vroče v tovarnah, da so nagl do pasa in ušesa imajo zamašena, da ne oglušče. Tako so pisali drugi domov. Najtežje je delo pred pečjo. Nihče ne vzdrži tri mesece . . . zboli in umrje. Plačo pa imajo ti najboljše in on bo zaupal na svojo moč, delal bo in trpel in čez tri mesece . . . Mater so polile solze. Zakaj je šel, zakaj ni bilo mogoče drugače! . . . In na koncu tako lepo pozdravlja „čez hribe in doline“ in piše: vaš zvesti sin . . . Tako pretrese to človeka do srca . . . Včasih sta se kaj sprla, on je hotel po svoje, ona po svoje in prišle so besede navskriž . . . Saj je bil dober in priden, pomislila mati. Žal ji je, da je kdaj kaj rekla sinu, ki zdaj išče kruha po tujem in ji tako lepo piše . . . Zdaj se ji šele zdi, da ga je ljubila bolj, kot vse, kolikor jih je bilo . . .

Jesti ni mogla opoldne . . . Premišljala je, kako bi odgovorila na pismo. Kdo bi znal tako zložiti, da bi se lepo bralo, kar se misli. V tistih časih se še niso bili učili v šolah. Ko bi znala sama pisati, bi mu pisala lepo, kot misli: prosila bi ga, naj ne prevzame pretežkega dela, naj se varuje nevarnosti, da rajše potrpe doma brez denarja, kot da bi imel toliko trpeti. To bi mu pisala in zraven še več.

Micka je razgrnila papir in pripravila pero. Ko je odmašila črnilo, si je umazala prst in, ko je prišla papir se je poznal prst na njem, debel in grd. Grdo je bilo videti to. Njegovo pismo je bilo belo in nobene packe ni bilo. Zarudela je Micka in sram jo je bilo. Kaj bi si mislil, ko bi dobil tako pismo?

„Eh neroda.“ je rekla mati, „pa piši od druge strani, saj tako ne bo polno.“

Micka je obrnila papir in hudo ji je bilo, da se pozna prst na papirju. Vzela je rutico, omočila jo in začela brisati. Razmazalo se je in bilo je videti še grše . . . Od jeze bi bila zajokala.

Sedeli sta in premišljali, kaj bi zapisali.

„I, ljubi sin, zapiši navrh,“ je rekla mati in skoraj jo je bilo sram pred Micko . . .

Micka je molče zapisala. Hudo ji je bilo. Kakor zapiše ne bo lepo, ker se na drugi strani pozna prst in on bo to videl. Pritisnila je pero in mesto „t“ se je naredila velika packa, in se razlila čez vse zapisane črke . . .

„Ah, kako si nerodna,“ je vzdihnila mati, „v šolo si hodila, pa ne da bi znala malo pisati, da tako paca.“

„Jaz ne morem pomagati, ko je pero tako . . .“ se je izgovarjala Micka in solze so ji stopile v oči . . .

„Pa nikan tako ne omoči,“ je rekla mati. „Na vzemi drug papir, saj je dal dva za krajcar . . .“

Micka je bila vesela. Ždaj bo pazila in packa in prst je ne bosta poslej motila. Vzela je papir in zapisala: ljubi sin . . .

„No zdaj pa piši,“ je rekla mati.

Micka je mislila. Kaj bi pisala? Tako težko je pisati . . . Treba je zložiti, da se lepo bere. Čitala je pisma, ki so jih pisali fantje od vojakov njenim tovarišicam; vse je bilo tam od „rožic rudečih, srčec gorečih, o roženkravtu in rožmarinu, o nageljnih in polju“, vse se je tako vjemalo. Ona pa ne zna tako, in kaj bi tukaj o tem pisala? Pa kako začeti?

„I daj no,“ sili jo mati.

„Kako pa čem?“

„Boš vendar bolje vedela, kot jaz. Zapiši, da smo pismo prejeli . . . damo ti vedeti, piši, da smo pismo prejeli . . .“

Micka je zapisala in zopet obstala . . .

Mati se je zamislila. Da bi znala pisati sama, bi bilo lahko, težko je vse na glas povedati, kar se misli.

„No piši,“ narekovala je, „kot pišeš, da si prišel srečno tja, zelo hvalimo Boga, da si srečno prišel in smo se cel čas za te zelo bali, ker se vedno o nesrečah sliši in človek nikdar ne ve, kje ga smrt čaka . . .“

Počakali sta in pomislili . . .

„Zaradi dela, piši,“ je narekovala mati dalje, „pa se nikar preveč ne ženi in pretežkega dela ne vzemi, pa varuj se, da se ti kaj ne primeri, ker pravijo, da je tako nevarno. Rajše ne delaj, kot da bi se ti kaj primerilo . . .“

Zopet sta počakali. Micka je pisala počasi in se vedno motila. Kar je prišla iz šole ni še nikdar pisala in črke so se kar same druge pisale in morala je črtati in popravljati in sram jo je bilo pred materjo. Nezadovoljna je bila, da se vidi pismo tako grdo. Kako lepo je pisano tam, ko prinese kdo kaj iz mesta, tu pa je vse križem, kaj si bo mislil, kadar bo bral in če pokaže komu: glej, tako piše sestra . . . Najrajše bi bila strgala in začela še enkrat lepo, brez pomot. Mati je mislila kaj bi še pisali. Nič takega ji ni prišlo na misel cel dan. On lahko mnogo piše: videl je svet, mesto, doživel je kaj, lahko piše, tu v vasi je vedno vse po starem. Stari Gvanda je umrl med tem. Bil je berač in skoraj neznan.

„Ali naj piševi, da je Gvanda umrl?“

„No le zapiši: Gvanda je umrl; nikjer ga niso hoteli zaradi živalij . . . Kaj bi še zapisali?“ premišlja mati polglasno.

„Matejce me je zadnjič tirjal od njive . . .“

„Nikar ne piši tega, boljše je, da ne ve . . .“

In mislila je, kaj bi še zapisala. Zalar žene še vedno za tri sto. To ga je spravilo od tu v tujino, da bi rešil očetnjo kočo materi in sebi. Zalar pa ne odneha in pravi, da bo prodal, ker bi rad kupil za sina, ker je blizu cerkve in bi napravil krčmo . . . „Kako bi to?“ misli mati, „kako bi zapisala, da bi se preveč ne vstrašil? Boljše je, ne pisati. Pojdem ga prosit, in ta čas dobi delo . . .“

„Zdravi smo, zapiši, in tudi tebi isto privoščimo.“ Micka je pisala in hudo ji je bilo. Ko bi bil še en papir, prepisala bi še enkrat lepo . . .

„Vreme je lepo, piši, dodelali smo že skoraj, samo krompir moramo še izkopati na Podolnicah . . .“

Micka je pisala in vedno bolj nerada . . .

Mati se je spomnila, da je Zalar pokosil mejo na Podolnicah, kar bi ne bil smel. Ni se smela pripraviti, ker bi bil Zalar prodal kočo takoj, brez usmiljenja. Jokala je tiho doma in potožila to sosedam. Ali bi mu pisala to? Preveč bi se razjezil, žalosten bi bil, ker ne more pomagati. Mati ni bila zadovoljna s pismom. Take reči mora pisati iz domovine. On piše tako lepo in za odgovor dobi same žalostne novice . . . Kako mu mora biti hudo, daleč od domovine, med tujimi ljudmi, nikjer domačih obrazov, vse drugače, kot doma. In misli domov in blagruje morda tiste, ki so doma. Doma je doma in človek vedno misli na dom, tudi če mu je v tujini boljše . . . Misli, kako je tam lepo, spominja se koč, domačih, znancev, sosedov . . . Pa bi mu pisali take novice o tožbah, o Zalarju, o meji in žalosten bi bil, boljše je potrpeti. Pisala bi rada mnogo lepega, ali vse leži nekako težko v srcu.

„Kaj naj pišem še?“ vprašuje Micka.

„Piši, da ga pozdravive, piši: Te pozdravimo . . .“ Mati se je spomnila, kako je lepo on pozdravil na koncu in je zajokala. Prekratko je pismo. Vse je, kot da mu nima kaj pisati. In vendar bi bilo toliko še. Pomislila je na dom, na polje, na sosede, kaj je novega da bi pisala.

„Piši, da je Sultan klavern in da čuti, da ni njega doma . . .“ Tudi o sebi bi pisala isto rada. Cele noči misli nanj, kamor pogleda ji je prazno, ni ga pri mizi; preje je prišel v vežo s trdimi koraki, zdaj ga ni od nikoder, in povsodi ga pogreša. Potožila bi to, povedala, zapisala, a kako?

Micka je odložila pero; strkljalo se je pero na pismo in vse se je zamazalo: lovila je Micka pero in pri tem je zvrnila črnilo.

„Oh, ti neroda,“ je vskliknila mati.

Micka je zajokala. Cel čas ji je bilo hudo, zdaj pa pride še največja nesreča.

„Saj bom še enkrat prepisala . . .“ rekla je in brisala črnilo z mize . . .

„Saj morave še kaj pripisati, da bo pisma vesel . . .“ je govorila mati potolažena in dobro se ji je zdelo, da se je zlilo črnilo . . .

Zamislila se je mati in mislila in mislila . . . Mnogo bi bilo treba pisati, mnogo leži v srcu, mnogo se ne sme, mnogo se ne more . . . Drugi ljudje razumejo to in pišejo in lahko jim je pri duši. Toliko bi mu hotela povedati. Sedela bi celo noč pri pismu in pisala in ne povedala bi vsega. Zdi se ji, kot da je doma, ko mu tako piše, kot je bilo o tistih večerih, ko sta govorila in je začel omenjati boječe: „Jaz pojdem, ne moremo več, ne rešimo koč, če ne grem . . .“ In njo, kot bi bil kdo zbadal v srce . . . Nikomur ni tega povedala in vse, kar je bilo potem,

ko je odšel, vse leži v srcu in lažje bi bilo, ko bi on vedel, da ga tudi ona ljubi, kot on piše: ljuba mati, samo da tega ne more, ne zna povedati.

Prinesla je Micka novega papirja in pozno v noč sta pisali prvo pismo sinu v tujino.

ZOFKA JELOVŠEK:

KADAR ZVEZDE PADAJO.

Pred leti sem bila par mescev v Slavoniji. Stanovala sem pri učiteljevih. Oba sta bila še jako mlada.

Sedela sta vsak večer v mraku pred hišo, jaz pa sem slonela zgoraj na oknu in gledala čez vas, preko velike ravnice, čez Savo, kjer so se v daljni megli vzdigale bosenske gore. Na visokem nebu je prižigala tema milijarde zvezd. Včasih je ktera zatrepetala, padala v svitli, srebrni črti v daljno, tajinstveno noč. Na cerkvi in po strehah stoje nepremično črne silhuete čapelj; njihovo leseno klopotanje zamira tam nad močvirji Save. Veter prinaša rahle odmeve tamburic od enega konca raztegnjene slavonske vasi, kratek vrisk in smeh. Fantje in dekleta plešejo kolo. Mara, učiteljeva žena drži svojega sinčiča v rokah in poje, mož jo spremlja na kitari. Stare, stare pesmi poje, enakomerne, žalostne napeve tega kraja, ki vzbujajo sentimentalnost in sanjavost.

Potem utihne Mara, utihnejo odmevi tamburic, samo cvrčki še pojo v polju za vasjo. In jaz sanjarim; vsa lepota te tihe, velike letne noči se mi zliva v dušo. Nebo se odmika od zemlje, nebesni svod se širi in zvezde gore mirno, jasno.

Onadva doli sedita skupaj in molčita. Gledam jih in se čudim. Zakaj se ne poljubljata, ko je tako krasno vse naokrog? Ali oba molčita in se ne ganeta. Otrok, ki je spal zajoka in ona ga odnese v hišo. On vstane in se zagleda v nebo. Jaz odidem doli in stopim na prag.

— Ah, vendar je lepo na tem svetu! — se obrne k meni.

— Kako to „vendar lepo!“ — si mislim nehote. — Lepo, milo ženo ima, pristrčnega sina . . .

On molči nekaj časa in mi pripoveduje potem:

— Ko je bila žena še dekle . . .

Kakor lepo, starodavno pravljico mi pripoveduje to.

— Ko je bila moja žena še dekle, pela mi je vsak večer pesmi, mnogo pesmi. Brenkala je na kitaro in pela. Imela je lep glas, zdaj ga nima več tako lepega. Kakor srebrn zvonec je bil njen glas, mil, jasen, laskajoč. Vsak večer sva sedela na vrtu,

ona na klopici, jaz pri njenih nogah v travi. Zvezde so trepetale na nebu in v mojem srcu je bila velika sreča. Oh, ljubil sem jo zelo. Iz drevesa je pal suh list na njene lase in zdrsnil na zemljo in jaz sem ga pobral in poljubil. —

— Ko je bila moja Mara še dekle . . .

Pripovedoval je dolgo, mene pa so bolele njegove besede. Tiha, žalostna bol, kakor jo občutite, kadar vam je slana pomorila rože ali ko ste zgubili lepo iluzijo.

Ko je bila moja žena še dekle . . . In zdaj, danes?!

— Ali ne pojdeteta notri, hladno je že, — je zaklicala njegova žena iz veže.

Jaz sem odšla k njej, njen mož pa je ostal zunaj. Otroka je dala v zibel, tiho je pela otroško pesmico in pospravljala po sobi. Bila je zelo ljubka in mila . . .

— Sentimentalna sem — se je nasmehnila in se vstavila pred menoj. — Ti letni večeri, ko je toliko zvezd!

Prinesla je veliko škatuljo s fotografijami, pentljami, posušenimi rožami, poslikanimi kartami z verzi in pismi.

Razgovarjale smo se. Vstajali so spomini iz teh že malo pobledeh in prašnih sentimentalnih stvari. Pripovedovala mi jih je z blagim obžalovanjem v lepih očeh, s sanjaviim nasmehom na ustnicah.

— Tako je bilo krasno! — je vzdihnila.

— In je še! — sem pristavila jaz.

— Ne, ne, — je branila, — vse kar je lepo hitro mine. —

Jaz sem molče pokazala na zibelko.

— Ah, to je nekaj družega, — se je nasmehnila in poljubila dete. — Da, vseeno je lepo; kljub vsemu je vendar le lepo to življenje, — je rekla zamišljeno.

Jaz sem zopet mislila: Zakaj govori „vseeno“, „kljub vsemu“, „vendar“?!

— Glejte, moja ljubimska pisma, — mi je kazala smeje.

— Malo, kaj ne? Midva sva bila vedno v enem kraju, jaz in moj mož. Ti, ki so zvezani z modro pentljo so od prej, ti pa od zdaj, kar sem omožena. Moj mož je moral parkrat odpotovati. Čitajte jih, če vas take reči zanimajo. Sploh so pa to neumnosti, kaj . . .

Vzela sem pisma.

— Lahko jih čitate potem v svoji sobi predno greste spat, zdaj pokličemo mojega moža. —

Odšle smo ven. Ni bilo čuti glasu v celi vasi, samo v dalji je šepetala noč tiho in bajno na široki posavski ravnici. Vsa okna v vasi so bila črna. Šle smo po stezi v polja.

— Todi hodi moj mož vsak večer, — je rekla Mara in res so se kmalu zaslišale njegove stopinje.

— Zakaj si me klicala, — je dejal ženi.

— Neskončno rad sanjarim sam v nočni tišini in zrem v neizmerje, — se je obrnil k meni. Človek vse pozabi za seboj, telo odstopi in duša se popne kvišku, plava od svetovja do sve-

tovoja, lačna tajnih krasot, lahka in nevezana. Sanjari, pamet ne ve kaj, ali srce sluti in trepeče, kakor v odsevu neznane, čudežne sreče. —

Vrnili smo se. Onadva sta šla pred menoj ali njihove roke se niso doteknile, glave se niso naklanjale k sebi. Meni je bilo tesno. Taka noč, dišeča od cvetočih trav, zorečih rož, tiha, visoka, svetla od trepetajočega svita nešteti zvezd, taka poletna noč, ko je človeku srce vroče od tajnega hrepenenja, ko se oči orose od želja po sreči, ljubezni — a glej, onadva gresta pred menoj, roke se ne dotikajo, oko ne išče očesa.

Posedeli smo še v njihovi sobi, ali ni bilo lepih, poltajnih nasmehov ljubezni, srečnih, hitrih pogledov med njima, ni ji pogladil lase, ko je šel mimo njenega stola, kjer je ona sedela in zlagala pisma za me.

— Lepe reči mi je znal pisati nekoč, zdaj se je odvadil tako sladkih besed, — je rekla ona s smehom.

— Ah, poezija ni za vsak dan! Človek se jo naveliča in jo ne čuti več, — je rekel on. — Rada se pa imava vendar, kaj Mara, — ji je pokimal.

— Da, imava. Ali jaz imam tebe bolj, kakor ti mene. Nu, taki so vsi moški! — je pristavila njegova žena rezignirano.

Brala sem vsa ta pisma v svoji sobi. Skozi odprto okno je prihajal hladen in dišeč zrak, drevje pod oknom je šuštelo.

Lepa pisma so bila ona z modro pentljo prevezana. Posušene cvetlice, vijolice, rezede, rože so dišale iz listov, diskretno in sentimentalno. Prečitala sem jih vse in nektera so bila lepa, kakor pesem.

Brala sem tudi one druge. A bili so drugačni. Zadnji se je glasil:

„ . . . Nikar ne zahtevaj od mene, da bi bil vedno sentimental, kakor zaljubljeni fantič. Saj te imam rad, ker si moja mila, dobra in blaga žena. Težko je včasih pogledati resnici v oči. Ljudje nismo nobeni angelji. Mi ostanemo ljudje, pa naj bomo še tako dobri, plemeniti in idealni in naj še tako vzvišeno čutimo. Vsak gre po poti, ki ga nam je predpisala narava in naj se še tako brani. In ne samo ljudje, vsa priroda je podvržena istim zakonom. Roža — in naj bo še tako kraljevsko lepa odcvete in njeni baržunasti, dišeči listi odpadejo in se posuše. Črešnjevo drevo je spomladi, ko cvete, kakor čudež tako krasno ali v jeseni na praznih vejah zastonj iščeš nežno in dišeče spomladansko cvetje. To je resnica, draga Mara! To so večni zakoni, katerim se moram pokoriti tudi jaz. Ali jaz te vseeno ljubim, kakor svojo dobro zvesto ženo. Tvoj nasmehljaj mi je včasih še vedno tako mil in drag, kakor prej v prvih časih najine ljubezni. Jaz sem postal drugačen, ker se vse spreminja, tudi ti se in se boš; vse, vse se spreminja in tudi naša ljubezen, ali jaz Te bom vedno cenil in spoštoval . . . “

Zopet in zopet sem prečitala pismo; postala sem otožna.

Stopila sem k oknu. Zvezde so migljale visoko na temnem nebu in bilo jih je videti še več. Tam na najvišjem mestu sred neba je zatrepetalo, zvezda se je utrnila in kakor srebrn žig je letela preko celega neba doli in je utonila v daljni noči. Ugasnila je, ni ostalo sledu po njej.

Zvezde so mirno gorele v neizmerju.

Mene pa je obšla trdna vera, da sem se vzravnala:

Moje zvezde ne padajo!

Moja sreča ne sme biti taka! . . .

In ni!

VIDA:

JUTRO.

Blešči se v solncu vsa poljana,
blešče vasi se na okrog,
kipi mi volja okrepcana,
iz moje duše vstaja Bog.

Tako odpre se kelih roži,
tako iz zemlje vzklije kal,
tako se sokol v sinje jutro
slovesno dvigne z rosnih tal . . .

VEKOSLAV ŠPINDLER:

BIL JE DEČEK . . .

Črtica.

Bil je deček petih let . . . Le malokdaj je prišel v dotiko s svojimi vrstniki, ker starši — osobito mati — mu niso dovolili, da bi se pečal z drugimi otroci iz bližine; bili so namreč ti otroci večinoma siromašni. Niti igrati se ni smel spodaj na vrtu z njimi, da bi ga bil kateri staršev videl. Na vrtu je bila navadno z njim sestra, ki je bila dosti starejša in je ostro pazila nanj. Bila mu je nekaka odgojiteljica.

Tako se je navadil počasi te čudne, zanj neznosne samote. Žalosten je hodil včasih po vrtu, žalosten posedal v hiši po zofah in divanih. Jedinna tolažba mu je bila, da bo kmalu začel obiskovati šolo in se včasih vsaj s tovariši poigral. — — —

Lep septemberski popoldan . . .

Sedel je v vrtni lopi in se oziral na cesto, koder so vrveli ljudje sem in tja. Tudi dosti svojih mladih znancev je vgledal, ki so svobodni, a vendar lepo dostojno, se pomenkovali po ulici.

Stopil je bliže k ograji in gledal na ulico . . .

Tedaj se mu je približal jeden vrstnikov.

„Ali hočeš videti mrliča?“ ga je prašal s tihim glasom.

„Kje je mrlič?“

„V oni mali hiši!“ in pokazal je malo hišico, oddaljeno kakih tristo korakov.

„Pa jaz ne smem.“

„Nič ti ne bodo rekli, ako greš molit k mrliču in ga pokropit.“

„Meniš?“

„Seveda!“

In odprl je vrata ograje in šel s tovarišem.

Stopila sta v malo hišo. Na neznatnem, a lepo okrašenem odru, obsevanem od žara sveč, je ležalo mrtvo detetce.

Dečku se je zdelo, da vidi ležati angelčka. Tiho je stopil k odru, vzel rožmarinovo vejico in pokropil. Globoko je vzdihnil ko je pogledal detetu bliže v lice. Tako lepega majhnega otroka še ni videl.

Poleg odra pa je v gledal mlado dekle, ki je jokalo. Bila je stara kakih osemnajst let. Zdaj je vstala, približala se odru, zrla dolgo s pogledom polnim obupa na detetce in že bridkeje zajokala.

S solzami v očeh jo je zrl deček. Gotovo je sestra, — mu je bilo na misli. Pozabil je na vse in gledal samo to globoko žalost, gledal lepoto deteta, in vedno težje mu je bilo pri srci.

Dekle pa je nepremično zrla na dete.

Stopil je k njemu in je prašal z otroško naivnostjo: „Si ti sestra?“ Zaupnim pogledom se je dekle ozrlo nanj, solza veselja ji je zablestela v očesu, stopila je k dečku, prijela ga za rokico in izpregovorila težko, z globokim vzdihom: „Ne sestra, ampak mati sem!“

Začudeno jo je pogledal deček.

„A zakaj je dete moralo umreti?“

„Znaj Bog! Ne vem ti povedati, ker sama tega ne razumem in ne pojnim!“ In zopet so jo polile solze. „A čegav si ti, fantek?“

„Kapitanov!“

„Kapitanov? In vendar si prišel k meni, siroti? Kaj bodo pa mamica rekli?“ in pobožala ga je po lici, segla v žep in mu dala par orehov: „Na tu od mene! Ali imaš rad mala detetca?“

„Rad!“ In govorila sta še več. Ona je vsaj za trenutek pozabila svoje gorje — — — — —

„Kje si bil?“

„V oni mali hišici je umrlo dete, pa sem šel tje. Ah, mama, kako lepo je to detetce! In mati je tako mlada! Zakaj je pač dete moralo umreti, mama?“

„Bolje je, da je umrlo. Je itak siromašno in poginilo bi bilo prej ali slej. A ti pomni, da ne boš hodil več v take hiše, sicer te bo čakalo kaj družega!“

On je pa začutil v srcu nekaj, kar mu je govorilo, da ni storil nič slabega.

JOSIP BEKŠ:

JAZ SEM PIJAN . . .

Danes otožna si,
ljubica — in zakaj?
Danes moj god je
jaz sem pijan . . .
Bodi vesela, zapoj mi lepo
in pa . . . poljubi me,
vidiš . . . tako!

Zunaj in v tebi je dan,
jaz sem pijan . . .
Ne vidim te, kje si?
Tvoje duše ne vidim
v tvojem očesi.
Smeje se dan . . .
jaz sem pijan . . .

Z. J.:

NAŠA MALA.

Naša mala je tri leta stara; ime ji je Vladinka. Očetu pravi le redkokdaj „tata“, navadno ga kliče, kakor jaz: Vlado. Moje ime ji ni všeč. Prišla je zadnjič k meni in me vpraša: „Zakaj pa si ti Zofka, zakaj nisi raje Vlada?“ In od tega časa mi pravi trdovratno „Vlada“, čeprav se branim.

Vladinka je že učena, zna šteti do deset brez napake, tudi že dalje do dvajset ali nič več tako natanko. Ker pri nas mnogo čitamo in pišemo zanima se tudi ona za to. Ima vsega skupaj dve celi in eno raztrgano knjigo s podobami in en abecednik. Abecedo pozna celo, tudi ipsilon in iks. Kdor pride, vsakemu pripoveduje koliko zna in kaže vse svoje igrače. Tudi škatljico barv je že porabila. Kupili smo ji jih zato, da se je naučila

razločevati barve. Vijoličasto ji je najbolj všeč, menda zato, ker je dolga in nenavadna beseda. Za take besede ima posebno ljubezen. Če se kaj z možem razgovarjava in jaz rabim v pogovoru kako tujo besedo, gotovo jo slišim drugi dan od „Cvetlice“, — kakor je moj mož, ki je Hrvat, malo posmehljivo „po kranjski“ pokrstil svojo hčerko. Postavi se pred mene: — To je *infamija*, Malči (naša postrežnica) je dala vse moje papirje v peč! — Potem zopet: — Jaz mojega ribežna *absolutno* ne morem najti! — ali pa si globoko oddihne pri svojih igračah: — Oh, danas je *škandalozno* vroče.

Včasih, če govorim z možem o njej, rabim nemščino, ali ta ji ni všeč. — Tako se ne govori, to ni lepo! —

Vsi dobri sveti, ki jih dajem njej, jih pri priložnosti zopet slišim. — Nikar ne sedi na solncu, te bo glava bolela! — Pazi, da se ne spodtakneš! i. t. d.

Vsak dan sproži kakšno modro, da se nasmejemo. Sedi zadnjič pri mizi in si tipa zobe! — Daš, prste iz ust! — Ona kima z glavo, kima, potem me vpraša: — Ti slišiš, mama, kako je to, da moji zobje ne gredo ven, gospodu D-ru v Zagrebu pa gredo? —

Enkrat sem jo vzela popoldne s seboj v gledišče. Po vsi sili je hotela iti na pozornico, tako ji je bilo tam všeč. Glavna junakinja ji je neizmerno ugajala, vedno mi je pripovedovala na ves glas: — Prosim te, poglej, kako je krasna! Vidiš, rože ima v laseh, si videla? — Dajali so šaljivo igro s petjem in ko smo prišli domov je Vladinka skoro hripava postala tako je pela ves večer. Potem je prišla k meni: — Kaj ne ti, da jaz lepše pojem, kakor tisti v gledišču? Tako jasno. Vidiš, vse se razume, kar jaz pojem, tam jih pa nisem nič razumela. —

Staro resnico, da ne odgajajo samo stariši otrok, ampak tudi otroci stariše, spoznavam vsak dan. Če se razjezim, pride k meni in me vpraša z najslajšim glasom: — Bože, zakaj si pa tako razburjena? Saj ubogam! — In res, če hočem biti odkritosrčna, moram priznati, da je bila moja razburjenost pretirana. Ali pa včasih, če zavpijem nad njo, pride k meni in me vpraša: — Zakaj pa tako kričiš, mama, prosim te?! — Mene jeza mine in spustim se ž njo v dolge pogovore.

Sicer je pa dosti dobra in pridna. Če ji vse na dolgo in široko razložim zakaj mora ubogati, uboga bolj točno in hitro, kakor, če samo ostro ukazujem. Trmasta ni, če tudi jo nič ne razvajam. Jaz jo imam rada, ali odgajam jo tako, da že tudi sama čuti odgovornost za svojo osebo. Če pade, jo ne letim pobirat in jo ne pomilujem po nepotrebnem. Iz početka se ni bala teme, tudi če je bila popolnoma sama v sobi. Neki nes pameten znanec pa jo je strašil s strahovi in cigani. Par dni se niti po dnevu ni upala biti sama v sobi. Kričala je in jokala na vse grlo. Toda pol s prigovarjanjem, pol s strogostjo sem jo odučila straha in zdaj jo zvečer pustimo mirne duše samo v njeni postelji v temni sobi; nikoli več se ne boji. Nikoli ne čakam, da zaspí, ampak povem ji, da gremo zdaj proč, naj lepo spí, da bomo že prišli nazaj. Poljubiva je lepo oba in ona nama še naroča, naj le pridno čitava v kavarni in pregledava vse slike v listih. Človeške kosti in črepinja se ji niti ne gnjusi, niti se jo ne boji, ve, da ima pod kožo in pod mesom tudi ona sama ravno take kosti. Ko sem ji to razlagala, tipala se je po glavi in je rekla: — Vidiš, res je trdo. —

Sploh vidim, da je jako razumno z otroci govoriti pametno o vsem. Zanima jih vse, ravno tako, da ima človek kosti, kako zunaj trava raste, kakor pravljičice in pripovedke. Tudi preveč bojazljiv ne sme človek biti, da se otrok ne potolče ali ne poreže. Kolikor bolj prepustimo otroku samemu, da pazi na se v takih rečeh, toliko bolj se zaveda te svoje odgovornosti. Otroci so bolj samostojni in dospelí, kakor si stariši navadno do-

mišljajo. Tako se spomni enkrat naša mala pod večer, da hoče še na sprehod. Jaz ji pravim: „Zdaj bo že noč. Če hočeš, pa pojdi, ali sama.“ Res odpre vrata in gre po stopnicah dol. Jaz si mislim, no iz veže se bo že vrnila, ali naenkrat jo zaslišim že na ulici. Bežimo za njo, ali nikjer jo ni bilo videti v prvem hipu. Jaz sem bila že v strahu, kar naenkrat se pojavi iz sosedne trafike z večernim listom v roki. Šla je parkrat z menoj, ko sem kupovala časopise, pa si je zapomnila. Zdaj mi gre že po žemlje k peku, v štacuno, h klobasičarju in mi prinese vse točno, kakor ji naročim. Zapomni si po štiri reči in nikoli ničesar ne izgubi. Sploh otroci radi delajo in pomagajo in veseli jih, če so že koristni, kakor veliki. Včasih ji kako stvar ne morem razjasniti, hočem, da bi mi ne odšla iz ulice, če gre kaj kupit, ali da bi se ne igrala z rečmi, s katerimi si lahko škoduje, če me ni doma, — pa ji pripovedujem, kaj se mi je pripetilo, ko sem bila majhna, da sem se izgubila, ali porezala i. t. d. Ne posluša me posebno pazljivo, in jaz si mislim, da me itak ni nič razumela ali čez deset, štirinajst dni mi prinese pero ali kako drugo podobno stvar: „Na, tukaj imaš. Kaj ne s tem se otroci ne smejo igrati?“ „Ne“, odgovorim. „Bi se urezala, da bi mi kri tekla, kakor tebi, ko si bila majhna?“ „Da, urezala bi se,“ potrjujem. „Ali, ko bom velika se bom lahko igrala z vsem, kaj?“ Tudi to ji pritrdim in ona odide zadovoljno.

Če me glava boli ali če pišem, ji pravim, da naj nikar ne dela ropota. — Samo se lezi na divan, — mi svetuje, malo popiha na čelo in odide v drugo sobo, vrata pa lepo zapre, da bi jaz imela mir. Če pišem moram ji najprej povedati, če pišem pisma ali „za denar“. Če pišem pisma, mi naroča naj napišem, da tudi Vladinka pozdravlja, še pa pišem „za denar“, me vpraša predno odide, če ji bom kupila nov klobuk, dežnik ali podobnega kaj. Obljubim ji, da ji bom že, kadar bo potrebovala. — Kaj ne, za dva krajcarja? — me prosi še na vratih v drugo sobo.

Taka je naša mala. Malo dela mi da, slači se že sama in tudi oblačila bi se že rada ali to nekako še ne gre. Najboljša je, kadar jo imam vedno le jaz sama na očeh. Včasih pridejo znani in si jo za kako popoldne „izposodijo“, ali takoj se razvadi. Če se ji samo enkrat malo popusti, pa je že napačno.

Tako je; otroci so veliko veselje pa tudi veliki učitelji in človek še le takrat vidi koliko ima napak in ako se zna v prvem hipu premagati, ko ima otroke.

Mala me je prišla pocukat: — Kaj pa pišeš tako dolgo? —

— O tebi, draga moja. —

— O meni? . . . Piši, da pozdravljam!

Dr. K.:

JETIKA.

Leta 1903. je umrlo na Kranjskem 12.246 ljudij; od teh je umrlo na jetiki 1969 ljudij. To je veliko število, ki pridobi še večjo važnost, če se od zgorejšnje svote 12.246 odšteje 2390 ljudij, ki so bili stari nad 70 let in ki so gotovo umrli na drugih boleznih in ne na jetiki. Od 9856 ljudij, ki še niso bili stari 70 let jih je torej umrlo okroglo 20% na jetiki. Pri nas ni velikih mest, tovaren imamo malo, dobrega zraka povsod dovelj ali naše ljudstvo je ubogo, slabo se hrani in potem ni vajeno čuvati se pred boleznijo.

V velikih mestih ali v obrtnih krajih so odstotki še mnogo večji, po 40, 50, da, pri tkalcih, delavcih v kemičnih tovarnah, barvarjih, krojačih za velike konfekcije i. p. pride od sto slučajev smrti devetdeset na jetiko. To so strašne številke in ni čuda, če se trudijo v novejši dobi vse civilizirane države, da bi širjenje te potuhnjene ali zato tem bolj nevarne morilke človeštva zabranile in omejile. Sicer so vspehi do zdaj še dokaj skromni in kakor prej umira vsako leto še vedno tisoče in milijone človeških bitij na jetiki. Sanatoriji, južno, toplo podnebje, izvrstna hrana in postrežba — to so stvari, ki so pristopne le bogatinu. Siromak, če oboli ne bo šel takoj k zdravniku, ko bi se mu še lahko pomagalo in če bi tudi šel — le redko kdaj se more ravnati po njegovih nasvetih in si rešiti in podaljšati življenje. Dela v tovarni, ali kakor težak na polju do zadnjega časa, če bi ne delal bi morda res ne umrl na jetiki, pač pa od glada. Ravno tako je težko pomagati ubogi šivelji k zopetnemu zdravju: morala bi imeti dobro, sočno hrano, mnogo mleka, mesa, jajec i. t. d. ali nima mnogokrat niti za krompir. Žalostno pa je pri jetiki tudi to, da človek ni le sam izgubljen, ampak da je tudi drugim vedna nevarnost. Če so stariši jetični, otroci ne morejo biti zdravi in kolikrat okuži eden člen celo družino, žena moža in otroke, brat sestro i. t. d.

Opasnost jetike je glavno v njeni lahki nalezljivosti. Zato se more vspešno bojevati proti jetiki le na ta način, da se skuša kolikor največ mogoče preprečiti možnost okuženja. Ne samo v velikih mestih so stanovanja prenapolnjena, tudi pri nas po deželi spi v eni izbi po šest, deset in več oseb. Tudi pri nas so kraji, kjer se za vole in krave primeroma bolj skrbi, kakor za otroke. Otroci spijo po trije, štirje na starem, vlažnem slamniku, ki se niti vsako leto enkrat ve prenovi, živini pa se pač skrbi za svežo steljo, da bi ne bilo škode. Konjem se gospodar ne bo upal dati plesnjivo seno, otroci pa se z mirno vestjo hranijo s starimi izprijenimi jedili. Za konje in celo prešiče kmet skrbi, da se okopajo, okrtačijo in umijejo, sam ali in njegova družina pa se morda od rojstva še ni pošteno okopala in omila v vodi in se ne bo. In tudi tukaj velja, kakor povsod: Čistota pol zdravja!

Pa da se ne bo mislilo, da vladajo samo na kmetih taka načela! O ne! Tudi v mestih se bolj skrbi za svojo obleko, da bi se ne pomazala, kakor pa za svoje telo, da bi ostalo zdravo in trdno. Tista soba, ki je najbolj prostorna, solnčna in svetla — ta se določi za tuje ljudi, za posete, obiske, vizite, — otroci pa spijo v vlažni kamri, kamor solnce nikoli ne posije. Če pridejo gostje, jih počasti gospa popoldne s sladkimi tortami, likerji, zakuski in čajem, gospod s finimi smodkami in posebno kapljico, zvečer pa dobe otroci krompir v oblicah in vodo. Tak je red in tako se spodobi. Zdravo sicer ni ali zato je nobel.

Potem se pa čudijo, da je toliko bledičnih deklet in da fantje okrog dvajsetih let najraje umirajo, ravno pred maturo ali po nji.

Ali dosti o tem!

Jetika spada k boleznim, ki jih povzročujejo mikroorganizmi, katere imenujemo bacile in ki jih je našel l. 1882. prof. Koch. To so mali stebriči dolgi od 0'002—0'005 mm. Najlaglje se razvijajo pri toplini 37°—38° C, torej pri toplini človeškega telesa. Če tudi pri nižji toplini — pod 30° C — ne rastejo, vendar ne zamro in obdrže svojo nalezljivost. Pod daljšim uplivom topline od 100° C se uničijo.

Bacili, ki so se naselili v pljučah, povzročé tu ozko omejena gnojliiva mesta v velikosti prosa, barve prozorno sive, takozvane tuberkle. Pri daljši dobi bolezni prehajajo posamezna poleg sebe se nahajajoča mesta v celoto in stvarjajo več ali manj razširjene infiltrate, otekline v velikosti boba, oreha i. t. d.

Ako promatramo tuberkel pod drobnogledom se nam kaže kakor skupina mnogo malih stanic, med kterimi se nahajajo tu in tam večje stanice. Ker nimajo tuberkli hranljivih žilic in tudi sami produkti bacilov podpirajo gnjilobo, to se tuberkli hitro razpadajo in se spreminjajo v jajčasto žolto, sirasto tvarino. Ako je v pljučih več tacih mest blizo sebe, nastanejo večje otlina, tako imenovane kaverne, velike kakor pest in celo večje.

Osobito važno pa je, da večkrat taki sirasti infiltrati ne razpadejo, ampak zvapene in se zacelijo. Posebno ljudje, ki se takoj, ko so opazili svojo bolezen, skrbno ogibajo vsem škodljivim uplivom, se dobro hranijo, skrbe za čist zrak — se na ta način v mnogih slučajih popolnoma pozdravijo.

Poleg direktne poti bacilov skozi usta v pljuča naleze se jetika tudi indirektno, da bacili pridejo v želodec in čreva in od tam s krvjo v pljuča. Pljunec jetičnega človeka je glavni pramen nalezljivosti. Pljunec, ki obseza bacile se posuši, zdvigne se s prahom v zrak in pride na ta način do pljuč zdravih ljudi in jih okuži. Zrak ali, ki ga bolniki izdihajo, nima bacilov. Prah v stanovanjih, ki niso zadostno čiščeni, v gostilnah, kavarnah, šolah, cerkvah, kolodvorih, uradih, cestah i. t. d., sploh vseh mest, kjer se mnogo pljuva po tleh, je zdravju zelo nevaren. Zato svari vlada, da bi se na javnih mestih ne pljuvalo po tleh. Osobito bolniki naj bi

imeli toliko ozira do svojih bližnjih in naj bi ne pljuvali povsod, kjer čutijo tla pod nogami. Pljuvalniki naj ne bodo napolnjeni z peskom ali žaganjem ampak z vodo in naj se vsak dan očistijo. Tudi jetična živina, govedo in prešiči so nevarni ljudskemu zdravju. Dokazalo se je, da obsega mleko jetičnih krav v 55% tuberkulozne bacile, zato naj se osobito otrokom daje samo kuhano mleko.

Da je nalezljivost pri raznih ljudeh različna, je dokazana stvar. Slabotni ljudje, ljudje, ki so preobloženi s težkim, njihovim silam neprimernim delom, taki, ki so že od mladega slabo hranjeni ali trpe na kakšni drugi bolezni, dobe lažje in prej jetiko, kakor zdravi in močni. Po novejšem mnenju večine zdravnikov jetika ni dedična. Pač pa so ljudje, katerih stariši so bolevali na jetiki, ti bolezni bolj izpostavljeni, kar je pač razumljivo, ker je nevarnost okuženja večja. Če tudi taki ljudje obole še le okrog dvajsetih do petintridesetega leta, ko so njihovi stariši morda že davno mrtvi, vendar to ne dokazuje, da otroci jetike niso našli od njih, ker nosi človek kal bolezni lahko deset in več let s seboj, predno nastanejo okolščine, v katerih se bacili razvijejo in razširijo. Nekateri stanovi so jetiki bolj podvrženi, kakor drugi, tako umira od 100 slučajev 48·4 ljudij učenih stanov, — barvarjev, čevljarjev 22·5, kmetov pa le 6 od sto.

Posebnega zdravila za jetiko ni. Najboljša cesta k zdravju je okrepčanje celega organizma, dobra hrana, glavno mnogo mleka, potem dober, čist zrak, primerni sprehodi, brezskrbno življenje in malo dela. Pri nas umira jako mnogo dijakov ravno, ko obetajo največ, ko so napravili maturo ali pa ko so prva leta na visokih šolah. V takih slučajih so osobito stariši sami mnogo krivi. Sin ali hči morda nima veliko talenta za študije, slabo se uči in težko, ali stariši silijo, priganjajo, mladi človek se preveč trudi, ne odpočije se in ne naspí, poleg tega nima morda niti zadostne hrane, kaj potem čuda, če jim za par let umrje, ravno, ko se življenje še le začne. Boljše bi bilo, da bi bili vzeli svojega otroka, ko je bil slaboten, za eno leto domov, da bi se bil pokrepčal. To ni taka nesreča, če dovrši gimnazijo ali pripravnico leto pozneje, kakor če jim umrje, ko je napravil vse izpite in ko največ obeta.

Hitrost ni dobra.

I.

„Kaj imaš v ustih?“

II.

„Govori!!!“

Pred nekaj leti, ko so se začele zbirati razglednice je bilo čitati v nekem časopisu v Benetkah sledeča humoristična korespondenca. Neki veroneški slikar je dobil od nekega mecenca sledeči dopis:

„Blagorodni gospod! Prosil bi Vas za veliko uslugo in upam, da mi oprostite mojo smelost. Kanim zbirati slikane razglednice in zelo bi mi laskalo, če bi mi Vi poslali razglednico naslikano z Vašo lastno roko. Bo to gotovo najdragocenejša razglednica cele moje zbirke, osobito zato, ker bom lahko dejal, da Ste bili Vi eden od prvih, ki Ste me počastili na tak način. V prijetni nadi, da zaproseno razglednico od Vaskmalu dobim, se Vam že naprej zahvaljujem in ostajam Vaš posebni častilec . . .“

Slikar je odgovoril:

„Blagorodni gospod! Prosil bi Vas za veliko uslugo in upam, da mi oprostite mojo smelost. Kanim zbirati bankovce po tisoč lir in jako bi mi laskalo, ako bi mi Vi katero poslali. Bo to gotovo najdragocenejši bankovec po tisoč lir cele moje zbirke, osobito zato, ker bom lahko dejal, da Ste bili Vi eden od prvih, ki Ste me počastili na tak način. V prijetni nadi, da zaproseni bankovec od Vaskmalu dobim, se Vam že naprej zahvaljujem in ostajam Vaš posebni častilec . . .“

* * *

On: „Ljudje Vam, gospodična, vse mogoče o meni pripovedujejo ali nikar ne verjemite vsakemu oslu!“

Ona: „Jaz ne verjamem vsakemu, samo Vam.“

* * *

Kmet je imel sina edinca, ki nikakor ni hotel študirati. Imel je trdo glavo in vsako šolo je delal po dvakrat. Ko je pri maturi dvakrat padel, je oče vendar končno spoznal, da iz njegovega sina ne bo noben učenjak in ga je poklical domu. Ko je sin prišel in ga pozdravil,

III.

„Vodo, papa!“

„Ne, mama ni doma,“ odgovori ta. „Rekla mi je: če pride ta klepetava in opravljiva ženska, ji reci, da me ni doma.“

se je popraskal oče za ušesi in je vzdihnil: „Toliko sem prodal krav za tega edinega vola!“

* * *

Sedemdesetletni vdovec se je zopet ženil in si je izbral osemnajstletno dekle. Vsi so obsojali to zvezo ali zastonj. Pri poročni maši je govoril župnik o teh Jezusovih besedah: „Oče, odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo!“

* * *

„Je Vaša mama doma, drago dete?“ — vpraša dama šestletno domačo hčerko.

Aforizmi.

Nazori so mnogokrat star most, ki se pod pezo življenja kaj rad podere.

*

Težje se žrtvujemo v malenkostnih vsakdanjostih, kakor v velikih stvareh, ki zahtevajo, da tvegamo za trenotek tudi svoje življenje.

*

Tudi las ima svojo senco.

*

Pri maščevanju postane majhna pravica velika krivica.

Nabrala Ana D.

Dobitki prvega natečaja

so bili izžrebani sledečim rešilcem:

- I. „Jagnjeta v jutranjem solncu“ slika: *Fran Jordan*, nadučitelj, Ihan.
- II. Fr. Ks. Meško: „Ob tihih večerih“: *Ferdo Laurenčak*, učitelj, Dobova.
- III. Dekorativna jardiniera: *Anton Spende*, c. kr. kanclist, Ribnica.
- IV. 3 skudelice s podstavki za kavo: *Josipina Komac*, Gorica.
- V. 3 skudelice s podstavki za kavo: *Jos. Ocepek*, Razpotje.

Imena udeležencev razreševanja

prvega natečaja ugank v „Domačem prijatelju“ 1904.

Številke značijo števila rešenih ugank.

El. Ferluga, Opčine 7. Rudolfa Fonova, Solkan 11. Miroslava Gnus, Dol 12. Ernesta Jelučić, Kastav 10. Fran Jordan, Ihan 8. Borka Knafelc, Ljubljana 5. Josipina Komac, Gorica 18. M. Koy, Travnik 10. Alberta Krmac, Kojsko 9. K. Jul. Kuret, Dekani 10. Ivan Lah, Praga 7. Ferdo Laurenčak, Dobova 13. Mici Marn, Trbovlje 8. Jos. Ocepek, Razpotje 14. Anica Omejčeva, Ljubljana 12. Anton Požar, Mirnapeč 10. Ivana Schweiger, Tržič 7. Janko Schweiger, Črnomelj 7. Slavko Schweiger, Črnomelj 6. Anton Spende, Ribnica 9. Vladimir Sporčić, Zagreb 9. Tončka Treo, Trbovlje 5.

Razpisujemo danes

drugi natečaj ugank

ter si želimo najštevilnejše udeležbe. Pogoji so ti:

Rešitve naj se dopošljejo najkasneje do 20. maja.

Naslov: „Domači Prijatelj“, v Pragi VIII.

Pravico do izžrebanja imajo samo odjemalci Vydrove žitne kave in člani njihovih družin.

Število rešenih ugank ne odločuje, mora biti ali najmanj 5 ugank rešeno.

Cene so:

- I. Mizica za kadižno opravo.
- II. B. Vošnjak: *Zapiski mladega popotnika*.
- III. Slika: *Pogled na Ljubljano*.
- IV. H. Sienkiewicz: *Quo vadis?* (krasno vezana).
- V. in VI. po 3 skudelice s podstavki za kavo.

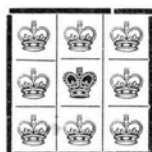
Izžrebani bodo objavljeni v prihodnji številki.

Ker se pri nas na Slovenskem smatra reševanje ugank kakor zabavo, s katero se pečajo samo otroci, omenjamo, da vladajo o tem drugod čisto drugi nazori. Na Češkem ima n. pr. gospod Rychtařík, ki prireja ugank v „Vydrovih Besedah“, v „Zlati Pragi“, v „Besedah Lidu“ i t. d. celo družino ugankarjev — nad šest tisoč! — ki ga zalagajo z različnimi ugankami in sodelujejo pri reševanjih v ogromnem številu. Tako se večkrat udeleži srečanja za razpisane cene za rešitev ugank pri čeških „Vydrovih Besedah“, ki jih tudi izdaja Vydrova tovarna v Pragi, čez tisoč, da marsikrat tudi na dva tisoč reševalcev. In med njimi so zastopani vsi stanovi: uradniki, učitelji, župniki, gospodične, gospe, kmetovalci, rokodelci i. t. d.

Danes priobčujemo zopet razlage nekaterih ugank. Tako na prvem mestu

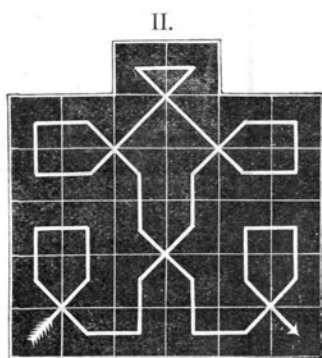
sprehod kralja

ki je med ugankami ena najzanimivejših in najlepših. Kakor konjiček je tudi sprehod kralja vzeti iz šaha. Slogi ali črke se s potezami kralja spoujejo v besede in stavke. Kralj se pomika na vse strani vedno le za eno polje, kakor je videti tu na sliki. Za boljše razumevanje objavljamo sprehod kralja z popolno rešitvijo:

I.

		ne	pred			
mi	zi	me	pol	se	iz	
na	noj	dra	ši	še	ča	
ro	v jut	ga	pu	na	žit	
in	dan	ne	Vy	ka	mi	
Vsak	po	pold	dro	va	va	

III.
Rešitev.

Vsak dan v jutro in popoldne
puši se iz čaše polne

pred menoj na mizi, draga
Vydrova mi žitna kava.

Logograf.

Logograf je priljubljena besedna uganka navadno v verzih. Temelji na besedah, ki se razlikujejo samo z eno črko med seboj, n. pr. Drava, krava, trava, prava; morje, gorje i. t. d.

Palindrom.

Palindrom je navadno uganka v verzih in skriva v sebi dve besedi, prva se čita navadno, druga od desne na levo. N. pr.:

Iz zemlje spomladi poganja
Cvetje in sad obeta stotero. --

Ah in marsikdo se mu klanja
Če na nogi se sveti moderno.

Rešitev: Kal — lak.

25. Kraljevi sprehod.

Zmago Lavrič.

stra	po	pa	kaj	dru	vse	kon	po	gla	vo	jaj	dar
mam	ni	klo	buk	mi	go	buk	ci	krep	ko	u	ob
jaz	i	naj	mraz	Po	klo	mar	je	ci	bo	tlak	bo
a	jaz	je	zu	ni	stra	pel	Če	žič	gan	tak	di
te	nar	Fu	stres	in	prst	z	le	ves	ni	po	a
de	ma	nil	nji	se	mre	nil	gol	mo	čas	ro	et
i	dru	luk	sko	co	tak	žo	mi	ho	nje	ne	že
gi	vi	nas	zi	po	je	krit	po	ga	di	naj	bol
ce	lju	ta	pri	bil	ve	za	vit	li	ljud	ag	v
te	bi	cih	je	lik	je	Ta	žuh	je	so	r	si
gi	ma	lo	hu	kot	ci	gan	je	ko	in	za	ne
i	dru	Vi	ma	mo	rist	bil	v	vsak	vrat	za	tak

26. Tajno pismo.

Urh Lončar.

DRSVNSRD
MPZMJHD
BDSV
SVNSD

Izpuščeni so vsi samoglasniki
in soglasnika: *k* in *l*.

27. Šarada.

Mijo Smolé.

Moško ime polovica prva
znači; drugo bolj drobno ko mrva.
Z vsem praznuje se pokore svrha.

28. Oreh.

Tone Zakrajšek.

*	*	*	*	*	*
*	*	*	*	*	*
*	*	*	*	*	*
*	*	*	*	*	*
*	*	*	*	*	*
*	*	*	*	*	*

Od 36 zvezdic prečrtajte 6 tako,
da jih ostane v vsaki vrsti navpično
ali vodoravno po 4 ali 6.

29. Palindrom.

Josip Kregar.

Sem v kuhinji neobhodno po-
trebna stvar;
obrni — in mesto sem, okolice čar.

30. Konjiček.

Milena.

kle	let	ma	ve	to	maj	vi	sti
ri	čen	de	ra	de	ne	ki	čen
soč	ta	od	rož	in	na	do	ne
cvet	na	ti	so	ve	pol	skon	in
le	maš	ga	V	Od	e	in	mła
pog	sr	in	sti	se	has	cvet	n
za	pe	i	A	e	li	moč	vonj
ce	led	do	Re	?	de	s	pe

31. Tajinstveni napis.

Tone Zakrajšek.

DONA INES
BOJ SE
ARABCEV!
RES
KJER
POJ!

32. Uganka.

Anica Petrnal.

a				a	ime
	a		a		prebivalec dežele
		a			kar si pesnik želi
	a		a		slov. operni pevec
a				a	del sveta

33. Uganka.

M. S.

	A	•		D
	A		•	E
	R	•		E
	R		•	A
	R	•		A
	L		•	C
	O	•		I
	E		•	L
	A	•		H

Črke naj se dopolnijo, da bo v 1. vrsti gozdni sad, v 2. mesto, v 3. pridevnik, v 4. priimek, v 5. rokodelec, v 6. ime, s katerim so se Slovenci še nedavno nazivali, 7. jed, 8. skrb vsake gospodinje, 9. nepriljubljena ženska. Kjer so pike naj se čita ime znanega našega pesnika.

34. Uganka.

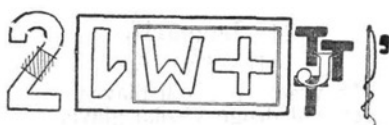
Zlata S.

G	A	A	P	R
A	J	N	D	U
J	E	L	C	E
E	R	D	Z	A

Premaknite deske tako, da se bodo čitala štiri avstrijska mesta.

35. Rebus.

Solovej.

36. Plot.

Josip Kregar.

a	a	a	e	e	i	i
k		m		o		s
l		n		r		t
l		o		r		t

Navpične vrste pomenijo:

1. tujo žival.
2. pesniško obliko.
3. domačo žival.
4. del telesa.

Črke v vodoravni vrsti dajo ime slovenskega pesnika.

37. Logogrif.

Jelvica S.

- „T“ mesto kraj morja
- „p“ vsak od nas ima
- „k“ se otrokom da.

38. Uganka.

Tinče Držaj.

Sestavite iz sledečih črk znani narodni pregovor: a, a, a, e, e, g, i, k, k, l, m, n, o, r, t, ž.

39. Rebus.

Solovej.

40. Palindrom.

Rajko Zelenec.

V Olimpu bil sem grški bog. —
 Užitar danes že ubog —
 sem prekop v morju širok,
 kjer pluje jarbol visok.

41. Logogrif.

Mijo Smolé.

- „P“ veselo po vodi plava;
- „v“ nad druge visoka glava.

42. Konjiček.

Zmago Lavrič.

	po	spod	me	
Go	kdor	ni	in	Vyd
ce	va	ni	vsak	si
jo	to	ku	ra	ra
Pra	je	zdra	ka	Iz
žit	pos	gi	dob	tu
ži	ti	no	vr	vo
	stno	pra	v zla	

43. Uganka.

M. S.

Sestavite iz sledečih zlogov besede, ki bodo pomenile: 1. deželo, 2. žival, 3. ime, 4. glazbeno orodje, 5. priimek, in katerih začetne črke bodo dajale od zgoraj doli ime mesta, črke na koncu pa navzgor deželo, kjer se to mesto nahaja: Sko, rak, a, pri, leš, mor, le, mič, gos, ar.

44. Računska uganka.

Tone Zakrajšek.

1	2	3	4
5	6	7	8
9	10	11	12
13	14	15	16

Sestavite te številke tako, da dobite, če jih seštejete v navpičnem in vodoravnem smeru 25.

45. Logogrif.

Jelvica S.

- Z „g“ jo v gozdnem zatišju dobiš,
 „š“ narediš kadar se ježiš.

Za družbo sv. Cirila in Metoda.

Prispevki za pokroviteljstvo „Domačega Prijatelja“ : F. Vydra, tovarnar v Pragi K 10.—; J. Vl. Rychtařík, urednik v Pragi K 2.—; Miloslava Sisova, stud. phil. in urednica v Pragi K 2.—; Anica Omejevca v Ljubljani K 2.—; Z. J. K 2.—; Franja Smértnikova v Pragi K 1.—; ugankarji „Domačega Prijatelja“ : Jelvica S., Srečko S. K — '80, Micika in Josip Kregar K — '80, Milena K — '50, Tone Zakrajšek K — '50, Alojzij Mlakar K — '40, Skupaj K 22.—.

Rešitve ugank v 1. številu.

1. Prešeren, Ribnica, Edvard, Šubic, Elsa, raj, ej, n. 2. Kras, klas, kvas. 3. Dobrota je sirota. 4. a, ar, ara, arab, baraba. 5.* 6. Ako smo bratje, niso naše mošnje sestre. 7. odkod, vodja, osoda, narod, uroda, moder, odmev. 8. Sem Rib'nčan Urban, po cel'mu svetu znan. Prav bistre sem glave in žlice 'mam nove. 9. Kolo-dvor. 10. Kosa. 11*. 12. Telegram. 13. Oko, gad, Ema, ena, mir, ako. 14. Praga, raja, ara, ga, a. 15. Kol'ker kaplic toľko let, Bog nam daj na svet živet! 16. Čip, čap, čep, Čop, pač, peč, poč! 17. Bar, barbar. 18. Kokoš, škoda, zakon, mleko. 19. Sarada, parada. 20. G, bob, golob, dob, b. 21. Kdor zgodaj vstaja, temu kruha ostaja. 22. Peta, teta. 23. Mleko, sever, pseto, vedež, vreča, pepel, sveča. 24. Kolovrat.

5. Aleksandrov: Ah, ti bori!

Ah, ti bori, moji bori
vnovič zaduhteli so,
glasno na zeleni gori
ptički jim zapeli so.

Vnovič skozi temne veje
solnce je prodiralo,
vedno slabše, počasneje,
kakor da bi vmiralo.

In potočka pesmi rahle
v dalji so pojemale,
vetrnice se nadahle
ob njih se objemale.

Ah, pihljali so, vršali
vetrci lahnó, lahnó —
tiho bori tu so stali,
plul mir božji nad zemljo.

11. M. Vojanov: Črna knjiga.

Rad imam te, dragi Stanko!
Sladko v kleti spi ti vino,
ki mi v zimi greje žile,
ki hladi mi v letu srce.
Rad zahajam k tebi, Stanko,
dobra duša bil si vedno.

A trepet in strah mi vzbujata
tista tvoja tolsta knjiga,
tolsta knjiga v črni vezi,
iz katere mi prebiraš
vsekdar, kadar sem pri tebi —
svoje stihe . . .

listnica uredništva.

Rokopisi in pisma tikajoča se uredništva naj se adresujejo: Zofka Jelovšek, pisateljica v Pragi II., Ječna ul. št. 5, Češko. Rešitve ugank, naročila i. t. d. pa na naslov: Vydrova tovarna žitne kave, Praga VIII., Češko.

J. Š., Gor.: Prosim, pošljite, ako bo dobro, natisnem. Vsi prispevki razun prevodov in ugank se honorirajo. — **A. P.** v R. na Štajarskem: To so tako stare in znane stvari, kakor da bi jih kje prepisali. — **K—č** v Š.: Obljubljenega rokopisa še nisem dobila. — **Alojzij J.**, Ljubljana: Pošljite druge uganke, ta ni lepa. — **Nekterim sotrudnikom:** Pišite, prosim, samo na eni strani!

Uredništvo opozarja na razpis

nagrade

za tri najboljše humoreske ali šaljive črtice in sicer:

1. cena 5 dukatov v zlatu,
2. cena 3 dukati v zlatu,
3. cena 2 dukata v zlatu.

Pogoji so sledeči:

1. Humoreska naj bo pisana poljudno, naj bo originalna in *kratka* (do 250 vrst našega lista) in naj ima tudi literarno vrednost.
2. Pisatelji naj se na svojem rokopisu ne podpišejo in naj priložijo svoja imena v zaprtem zavitku, na katerem bodi označen naslov dotične humoreske.
3. Spisi naj se dopoljejo najkasneje do 15. junija t. l. na naslov: „Domači Prijatelj“, Praga II., Ječna ul. št. 5.

Humoreske, katerim ne bo prisojena nobena cena, ali ki bi jih našlo uredništvo sposobne za tisk, se bodo pisateljem takoj honorirale.

Uredništvo „Domačega Prijatelja“.

VSEBINA: Vekoslav Špindler: *Vltavske pesmi*; Ivan Cankar: *Poet*; Vida: *V tujini*; L. N. Tolstoj: *Kamen*; Ivan Lah: *Prvo pismo*; Zofka Jelovšek: *Kadar zvezde padajo*; Vida: *Jutro*; Vekoslav Špindler: *Bil je deček ...*; Josip Bekš: *Jaz sem pijan ...*; Z. J.: *Naša mala*; Dr. K.: *Jetika*; *Smešnice*; Ana D.: *Aforizmi*; *Uganke*; *Listnica*.